

**Sanningar om Lennstrand. Hans ställning
till kristendomen och socialdemokratin.
I. Skildrade av Frihetsförbundets red.
kommité.**

Frihetsförbundets förlag, Stockholm, 1908. 32 sidor.

Inskannad av ArkivCentrum Örebro län 2011-03-17



SANNINGAR

OM

LENNSTRAND

HANS STÄLLNING TILL
KRISTENDOMEN OCH
SOCIALDEMOKRATIN

I

SKILDRADE AF
FRIHETSFÖRBUNDETS
RED. KOMMITÉ.

PRIS 25 ÖRE

SANNINGAR
OM
LENNSTRAND

HANS STÄLLNING TILL KRISTENDOMEN
OCH SOCIALDEMOKRATIN

I

SKILDRADE AF
FRIHETSFÖRBUNDETS RED. KOMMITÉ

STOCKHOLM 1908
FRIHETSFÖRBUNDETS FÖRLAG



VIKTOR E. LENNSTRAND

Stockholm 1908. C. A. Lööfdquist's Tryckeri.

Viktor E. Lennstrand.

Banbrytare för den fria tanken i Sverige, föddes i Gäfle den 30 jan. 1861, tog studentexamen 1881 vid hvilken tid hans djupa och allvarliga själsstrider begynte, orsakade af hans grundliga studier utaf teologiska skrifter. Han säger sjelf om dessa sina själsstrider uti sin disputation mot Kyrkoherde Nymanson i Sepparslöf den 16 Aug. 1891, angående bönen följande: "Herr Kyrkoherden Nymanson erkänner uppriktigt, att de kristna hafva bedt om mycket, som de icke hafva fått; men Kyrkoherde Nymanson sade, att det berodde derpå, att man bedt om något, som icke stått i öfverensstämmelse med Herrens ära och människors väl; men om man beder allvarligt och uppriktigt, det är i Jesu namn och icke beder i någon själfvisk beräkning, då skall man också få det, menar herr Nymanson. Jag står här i dag som ett lefvande vittne till motsatsen och talar här af egen erfarenhet. Det är just i bönen, som jag gick bort från gud. Jag låg på mina knän och bad — männe en gång? Männe om något själfviskt? Om något, i hvilken en egen fördel låg? — Nej, jag låg i årtal och bad — hvarom? Jo, jag bad till gud att gud skulle gifva mig klarhet i de frågor, som jag börjat tänka öfver; jag bad gud befria mig från det tvifvel, som börjat gnaga mig. Jag sade till gud: Gud, du får göra med mig hvad du vill, du får göra mig sjuk, du får taga lifvet af mig, jag lemnar mig *helt* i din hand, och jag är nöjd med allt, hvad du gör med mig, endast du gifver mig klarhet; jag vill tro dig, jag vill

tjäna dig, men jag börjar finna, att du ej är sådan, som du beskrifves i bibeln; tag min hand och led mig ut ur mörkret! Kan det väl finnas någon enda här af eder, som säger, att *det* var en självvisk bön? Jag hade under en fyra à fem år varit besluten, att jag skulle använda mitt lif åt kristendomens utbredning i Afrika, och jag lefde helt och hållet för denna sak. Men jag började forska efter sanningen, jag började söka efter stöd och bevis för min tro; jag ville icke allenast blindt tro därför att jag fått denna kristna tro, utan jag sade: sanningen i första rummet, och sedan må det gå huru som helst. Hvarför hörde icke gud min bön då? Hvarför gaf han mig icke den klarhet, som jag sökte efter? Hade han gjort detta och hört min bön, så skulle jag icke hafva stått här utan i en vildmark i Afrika och ej disputerat med kyrkoherden Nymanson om kristendomen; jag skulle ha verkat för att få dem att tro hvad jag personligen erfarit.

Men hvad fick jag nu i stället erfara? Jag fick erfara, att huru innerligt och allvarligt jag än bad gud om en sak, som inte kunde stå i strid med hans ära och människors väl, utan just sknlle tjäna bådaderna, så hörde han icke mina böner. Jag sprang icke första gången från honom, icke tionde, nej, icke ens hundra gången, utan jag fortsatte ändå och bad och tänkte: Han vill pröfva mig, han vill riktigt draga mig till sig, och jag är öfvertygad, att, när tiden kommer, han för mig ut till ljus och klarhet ur detta mörker, som sanningskrafvet har fört mig in i; men den tiden kom inte. Jag forskade, jag läste bibeln från perm till perm, allvarligt och på mina knän, men icke en enda fråga besvarade gud, icke ett enda tvifvel löste han; han gaf mig ingen klarhet. Sålunda kan jag här af egen personlig erfarenhet vittna, att gud icke hör bön, och detta

vittnar jag med fullkomligt lika stort allvar, som någon som helst kristen tror att gud har hört hans böner".

Som vi se har Lennstrand här lemnat en lika rörande som fullkomlig bild på det allvar, som besjälade honom i att söka sanningen. Han sade ju också: — sanningen i första rummet. Han förblef äfven denna sanningskärlek trogen ända till sin död; han dog å Gefle lasarett den 1 Nov. 1895. På Lennstrands grafvård, som meningsfränder efter stora svårigheter och stridigheter från de kyrkliga myndigheternas sida reste på Gefle kyrkogård, 10-årsdagen efter hans död, stå äfven inristade Lennstrands sista ord, som han bad en god vän till sig: Boktryckare W. Vilhelmsson, låta publicera, och hvilka därför stodo att läsa i Dagens Nyheter den 2 Nov. 1905; de lyda: *»Jag dör nöjd i tron på ett lyckligt framtidsfolk, som lefver utan illvilja, fördomar och vidskepelse, och ett samhälle där välvilja och godhet råda, att arbeta för det släktet och det samhället är den högsta religionen»*. Sådant var det evangelium han lemnade efter sig. Visar icke detta oförtydbart hans tro på mänskligheten in i det sista? Han trodde, att ett himmelrike på jorden skall kunna af mänskligheten själf åstadkommas, om blott de lägga an på och arbeta för att göra detta lifvet till ett sådant.

Lennstrand var med ett ord sagt, religiös, i detta ords upphöjdaste och finaste bemärkelse. Han ville, som det står i en vers, ett brödrasamfund grunda af jordens alla folk, med kunskap till sin styrka och sanning till sin tolk. Och målet måste vara lycka, lycka för så många som möjligt.

Viktor Lennstrand på sjukbädden.

Liksom med Paine och Voltaire ha de kristna, i sin kända sanningskärlek naturligtvis begagnat sig af Lennstrands sjukdom att utsprida sina lögner. Bland annat ha de påstått, om för att göra gudi en behaglig gärning eller af ren illvilja lämna vi därhän, "att tungan skulle ha ruttnat bort på honom för hans hädiska tal". För att visa halten af dessa kristna uppgifter ha vi här infört ett par intyg af personer, som äro rent opartiska i frågan.

Följande står att läsa i N:o 1 af tidningen Nya Sanningar för år 1895: "Sedan september 1893, således i omkring *ett och ett halft år*, har Viktor Lennstrand legat fjättrad vid sjukbädden. Sjukdomens rätta natur och orsak har hittills icke kunnat med full säkerhet utrönas. På grund af dess hårdnackade beskaffenhet — den yttrar sig genom fortgående varbildning i underlivet — antogo läkarne i början, att den berodde på en egenartad svampbildning, så kallad strålsvamp. Öfverkirurgen vid Serafimerlasarettet, prof. John Berg, som en tid i höstas hade honom under behandling och i dagarne (Febr. 1905) på nytt undersökt hans tillstånd, anser emellertid för sannolikast, att orsaken ligger uti benröta i den inre benbyggnaden, antagligen backenbenet. Den enda utsikten till räddning skulle enligt samma auktoritets åsikt beredas genom en djupt ingripande operation, hvarigenom det angripna benstycket kunde upptäckas och möjligen aflägsnas".

Här ett annat intyg:

Af särskild anledning och därtill uppmanad, får undertecknad, som under en tid af sammanlagt 3 månader varit behjälplig med skötandet af Herr Viktor

E. Lennstrand under hans långvariga och svåra sjukdom meddela följande:

L. utkom på våren 1894 från Sofiahemmet där han legat en längre tid för undergåendet af operation för en invärtes sjukdom i underlivet. Utan att vara fullt återställd och med ett öppet sår i ljumsken lämnade L. sjukhemmet med godt mod och en ljus förtröstan på framtiden. Det tarfvades skötsel af det öppna såret hvilket hvarje dag rengjordes och förbands.

Efter att under sommaren hafva vistats i sitt föräldrahem i Gefle, återkom L. på hösten till Stockholm, ytterligare försämrad, hvarför han sökte inträde på Serafimerlasarettet där han ånyo måste undergå operationer.

Äfven därifrån utskrefs L. utan att vara återställd, han tröttnade på att ligga där då ingen förbättring märktes, dels önskade han annan skötsel, dels tillfråga andra läkare.

Tyvärr var hans onda af den beskaffenhet att det tarfvades skötsel två gånger dagligen, en sköterska från Sofiahemmet kom morgon och afton för att rengöra såren och omlägga förband, men som hennes tid var mycket upptagen blef jag anmodad att öfvertaga den. L. hade då ett öppet sår på yttre sidan af högra låret hvarur ett gult var flöt, detta sår tycktes vara en utmynningskanal sträckande sig uppåt ljumsken. Det sköttes nu hvarje dag af hemmets sköterska och mig. Någon förbättring inträdde emellertid icke, utan tillståndet försämrades dagligen med kraftnedsättning och feber om kvällarne.

Han begaf sig därför åter till sin födelsestad Gefle och lade sig in på därvarande lasarett.

Under tiden han där låg erhöi jag från honom icke mindre än tre bref, däri han talar om sin

gamla sjukdom. Ett bref, daterat Gefle den 23 Juni 1895, däri han uttalat sin önskan att åter bli förflyttad till Stockholm, säger han: "nu kanske det icke blir någon flyttning alls utaf, ty *såret vid höften* är väl riskablare att sköta på egen hand". — — Ett bref af den 16 Juli samma år nämner han ej heller om någon ny sjukdom blott det gamla onda. Samt slutligen i ett sista bref af den 9 Sept. 1895, alltså skrivet 8 veckor före sin död, säger L.: "Jag befinner mig fortfarande å härvarande lasarett . . . *mitt tillstånd är oförändradt*". . . . Han nämnde ej ett ord om någon ny sjukdom.

Några andra bevis, än lösa rykten att L. hade kräftan i tungan eller halsen, finnas ej, och kan ej heller framdragas. Dessa uppgifter lämnas härmed till den kraft och verkan de hafva kan.

Stockholm den 15 Maj 1907.

Fru Anna Storck.

* *

Från en närstående bekant till Lennstrand hafva vi fått nöjet mottaga följande karaktäristik.

Viktor E. Lennstrand hörde till de gestalter, de talare, hvilka man icke lätt glömmar. Den smärta figuren, den breda, vackra pannan under det blonda, vågiga håret, den skarpa blicken bakom pinzenezen, den lätt slutna munnen med det fasta, nästan hårda draget, allt gaf honom ett karaktäristiskt utseende, som man minnes länge.

Och när han så talade . . . det verkade med det genomlefdas öfvertygande kraft, när han gick till storms mot den sig själf förhålligande, allena saliggörande kyrkan och alla dess afläggare, när han blottade dess osanna,

lifsfördärliga läror och bokstafstro samt alla fördomar, all fanatism och hyckleri, som frodades i dess hägn. Då ryckte han en med sig, entusiasmerande unga och gamla. Man kände, att han gjort den kampen till sin lifsuppgift, och han förde den med ett visst patos till det sista.

Det var ett nöje att höra honom i den offentliga diskussionen, alltid slagfärdig och träffande. Också kom honom därvid ofta väl till pass bibelkännedomen från hans kristendomsperiod, en period från hvilken nog äfven andra reminiscenser stundom kunde märkas i hans sätt och tal.

Bland andra karaktärsdrag tyckte jag äfven barnslighet vara något för honom betecknande. Jag minns från några samkvämsstillfällen, hvilken barnsligt naiv glädje han kunde visa; liksom han också vid andra tillfällen kunde visa barnets egensinne.

Alla ha sin begränsning, sina svagheter; så äfven Lennstrand. Men alla ha icke, såsom han, någon storhet därjämte.

Hans lust och mod att helt taga till sin uppgift att kämpa för frihet och upplysning samt den lifskraft, han offrade för denna uppgift, utgöra enligt min mening hans storhet, och denna berättigar honom då också till de ord, hvilka ristats in på hans grafsten: "Banbrytare för den fria tanken bland Sverges folk".

Ernst Hellborg.

Lennstrands åsigter och verksamhet.

Det har sagts att Lennstrand var ensidig, gudsförnekare, hädare m. fl. sådana epitet, hvilka voro de stående uttrycken af hans motståndare.

Meningen med denna broschyr är att dels med utdrag ur hans egna skrifter, i olika ämnen, dels genom egna anteckningar visa, hvari hans "hädelse" och "förnekelse" bestod. Vi vilja äfven visa hans "ensidighet" genom att påpeka i hur många olika ämnen hans verksamhet bedrefs. Detta kan nog icke så utförligt låta sig göra i denna enda skrift, men skola vi fortsätta då vi få se med hvilket intresse denna kommer att omfattas.

Vi börja med att visa L:s ställning till gudsbegreppet, hvilket är det fundamentala i all öfvernaturlig religion och teologi.

I föredraget benämndt "Gud", hvilket inbrakte L. tre månaders fängelse, uttalade han följande: "Jag skall i dag säga något om gudsbegreppets uppkomst — jag skall visa eder dess föräldrar: okunnigheten och den vaknande reflexionen och jag skall söka antyda de tankeprocesser, genom hvilka gudsbegreppet öfvergått från polyteism till monoteism och blifvit kristligt, men hurusom det i dag står i strid med *vårt* rättsmedvetande och *vår* kunskap. Och så framhåller han huru de vilda folkslagen icke kunde tyda naturföreteelserna, utan alla rörelser och ljud, stormar jordbäfningar allt, var ägnat att skrämja och alstra tro på allt något personligt stod bakom och satte elementerna i gång för människornas väl eller ve.

Så t. ex. om åskan eller blixten undra de: Hvad är denna eldflamma för något? I det ena ögonblicket var elden här — i det andra var han borta. Hvarifrån kom han? Hvar tog han vägen? Se, huru han far fram i skogen! Så glupsk han kastar sig öfver träden och äter upp dem! Man kunde icke fånga honom. Han rasade som en ursinnig — Hvad var meningen? Och så kallades han brännaren, lysaren, den hastige

Lika personlig som åskan voro naturligtvis också stormvindarne, cyklonerna, orkanerna. Se, hur de fara fram som galningar, rörande upp dam och stoft i hvirflar, brytande sönder träden, sopande bort husen, dödande människor och djur, tjutande som vilddjur — hvad var det för ena? De äro starka och mäktiga — de kunna förkrossa och tillintetgöra oss — vi kunna ej tillintetgöra dem — vi måste göra dem vänligt stämda — hafva vi förtörnat dem, måste vi försona dem — vi måste böja oss inför dem och akta oss att väcka deras raseri — — — Här är den religiösa känslans födelse och härifrån kan man härleda alla dess yttringar.

Vidare föreställde de sig denna världen som ett stort hus, där himlen var taket och bergen voro vägarna. De kojor, som de själfva bodde i, hade de själfva byggt upp. Dessa kojor hade ej blifvit till af sig själfva. Således hade också någon måst uppbygga den stora verldsbyggnaden — och så börja man tänka på den store byggmästaren och tankarne stego upp till världens herre, som skapat jorden, som med sin väldiga arm bredt ut himlens fäste och satt stjärnorna där att lysa — som timrat upp bergen som pelare för detta fäste, vräkt undan vattenmassorna från fastlandet och gjort i ordning denna stora trädgård, planterat träden och skapat alla djur och människor.

Så bildade de sig föreställningar om honom, som dock oftast beteckna det stora, himlen, solen o. s. v.

De olika folken kalla honom vid olika namn, från Vedafolkens Indra, hinduernas Brama, judarnes Jehovah till germanernas Odin, Tor och Frey o. s. v. i oändlighet. Sålunda blefvo de personifikationer af folkandan och nationgudar hvar på sin ort.

Vi skulle göra orätt i att kalla dessa gudar afgudar. För de folk som trodde på dem; voro de levande gudar, mäktiga i både det goda och onda.

Och när så någon man uppstod, i hvilken folkets hela kraft var samlad — en man, hvilken talade till folket från dess egen ideella ståndpunkt — en man, som var ett uttryck för nationalanden, ett uttryck för det bästa och högsta, folket tänkte sig — sade de, att han var guds son, att han var sänd af gud, d. v. s. att han var en uppenbarelse af folkets samvete, rättsmedvetande och frihetskänsla. Så sades guden Vichnu ha uppenbarat sig 9 gånger. Två gånger uppenbarade han sig för att hjälpa bramanerna emot krigarkasten, hvilken ville rycka till sig makten; den 8:de gången uppenbarade han sig genom Krichna år 1156 före Kristus och den 9:de gången genom Buddha omkring 600 år f. K.

Inom judafolket se vi Moses, Aron, Josua m. fl. representera gudomligheten, tala till folket å "guds" vägnar, förkunna syndens straff och lydnadens belöning o. s. v. På så sätt se vi hur dessa medlare mellan gud och människorna uppstodo, hvilka benämnas präster.

Vidare relaterar Lennstrand hur tempel och helgedomar restes, hur gudomligheterna förkroppsligades i bildstoder och hur offer hembars åt dessa gudar i form af icke mer eller mindre än lefvande människor. Så offrades t. ex. i Mexikanska riket *ärligen* omkring 20,000 människor. Äfven våra förfäder voro icke främmande för människooffer, ej heller hos judarna där Jeftas dotter, hvilken offrades åt Jahve, ej var något enstaka exempel.

Nog går det lätt att tala om dessa 20,000 offrade människor, men om vi skulle försöka tänka oss in i deras förfärliga lidanden och kval — om vi skulle tänka oss själfva vara bland de utseddes antal — hur skulle vi känna det? Eller om vi skulle offra våra barn — om vi skulle se dem vrida sig på den glö-

dande kopparn? — Forntidens människor hade samma känslor som vi, älskade sina barn lika högt som vi — och allt detta skedde för att försona guden.

Men allt efter som tiden fortskred utvecklades människorna, de exakta vetenskaperna uppdagade nya sanningar, man hade börjat komma naturkrafterna på spåren. Inom astronomin, zoologin, kemin, fysiken m. fl. vetenskapsgrenar hade uppdraganden gjorts, hvilka varit grundläggare för en ny syn på tingen. Den stereotypa guden blir ett hinder i utvecklingen, — *han* följer ej med, — han blir för gammal och för liten för det nya släktets längtan och hopp, han ställes upp som en kulturbild på något museum när han icke blifvit sönderslagen.

Antikens gudar hade visat sig ofullkomliga och kasserats af ett kritiskt vaknande släkte, men efter den lexica mänskligheten fått, hade man väl haft skäl att antaga, att hon, då hon ånyo dana en gud, skulle göra denna så fullkomlig som möjligt.

Men ack — hur ser den väl ut, denna gud. som kristendomen satte i de klassiska gudarnas ställe? Jag finner, säger Lennstrand, att det är den gamle judeguden fast något humaniserad. Hans skarpa bistra drag hafva blifvit något mildare, men också allvarigare — han är en vidskepelsens, okunnighetens idealbild, ej mycket bättre än de gudar han efterträdde. Det märkes väl att romarrikets ädlaste andar ej varit med om att forma hans drag — det är ju den gamle judeguden akkurat upp i dagen. Därefter framhåller han det oresonliga uti läran om människosläktets fördömmelse genom tvänne människors fall, isynnerhet då gud såsom allvetande borde ha förutsedt detta. Då därtill "kärlekens" gud skall ha skapat en djefvul och ett helvete att störta största delen af sina skapade varelser

uti efter döden, skulle det kunna vara nog för att bevisa denne barbariske guds sinnelag.

Men vidare läres att denne gud hade en son. Denne son kunde ej i längden se detta skådespel. Han beslöt att frälsa släktet och så steg han ned till denna jord och blef som en af oss.

Och gud lade på honom hela förbannelsens tyngd, han slog honom för våra synder och sargade honom för våra öfverträdelse, han prässade fram blodsvett ur hans panna och när denne hans käre son ändtligen hängde där fastspikad på korset och blodet sipprade ut genom hans af spikarna genomborrade händer och fötter — då — *då* bredde sig ett försoningens leende öfver "Faderns" anlete — detta offer var bättre än oxars och kalvars blod — ende sonen korsfäst, ihjälpinad, förbannad af hela världen — *det* tillfredsställde honom — det gjorde honom mild och nådig och så beslöt han, att endast de, hvilka med honom kunde jubla öfver detta brott, skulle få komma till himlen — men att alla andra fortfarande skola efter döden kastas i helvetet.

Och det finns verkligen människor, som fröjdas öfver detta judarnes mord på Jesus — det finns s. k. teologer och präster, hvilkas högsta fröjd det är, att skildra Jesu lidande och kval och för hvilka blodet och såren äro det dyrbaraste. Och för sådana predikningar hafva väldiga dömer rests upp, stora katredaler, millioner kyrkor, bönehus och kapell bygts. Och massorna hafva nu under århundraden strömmat dit och fyllt till trängsel de vigda rummen, och vid orgelns högtidliga musik hafva de i andakt sjungit hymner till ära åt korsfästelsen på Golgata, till lof och pris åt denne "Fader" som ej kunde förlåta sina barns synder med mindre än han såg sin mest älskade son pinas

ihjäl af grymma bödlar. Och lagar hafva stiftats som med det hårdaste straff belagt den, som vågat tala om denna handling utan vördnad och beundran, som i mänsklighetens namn vågat protestera mot denna grymmaste, mest djefvulska gärning, som blifvit begången.

Men folket har börjat vakna. Hänförelsen öfver denna kristendomens kardinalpunkt är ej i dag så stor, som den fordom var. Folket har börjat att undra och och tvifla på det ädla och goda i en sådan lära och en sådan moral.

Och så står hon i dag vid ett betydelsefullt och afgörande skede i sin utveckling. Likasom det för 1800 år sedan gällde att kassera de många gudarna, därför att de ej voro tillräckliga att förklara händelserna och fenomenen; så gäller det i dag att kassera den kristne guden därför att han *lika litet* kan vara verdens gud.

Visserligen börja en del präster inlägga nya meningar i de gamla orden — upptaga i kristendomen nutidens åskådning och utgifva den för den sanna kristendomen. Men därmed hafva de själfva börjat det inre upplösningsverket. Vi anfalla kristendomen utifrån, de inifrån. Hvad vi alldrig kunna göra det göra de — de tala förnuftets sanningar till dem, hvilka alldrig skola lyssna till oss — de hafva de kristnas förtroende och *därför* få deras ord mera betydelse än våra ord. Vi söka få fritänkarne att vara sanna och ärliga. *De* skapa fritänkare. De rekrytera våra leder genom att kämpa, hvar på sitt håll, mot den kristna dogmatiken, och det är just den som är kristendomens kärna. Tag bort den och det finns ingen kristendom kvar! Dessa den moderna kristendomens predikanter arbeta hvarje dag på att göra dogmatiken värdelös. Och de kunna vara vissa om att vi hurra för hvarje slag de slå i detta syfte — ty de gagna *vår* sak.

Människan kan ej stanna vid halfheter — hon måste gå vidare och har hon börjat förneka helvetet, förnekar hon nog snart också djefvulen och utan helvete och djefvul vet jag sannerligen ej, huru kristendomen skall kunna reda sig. Sedan kommer snart en tid, då hon måste kapitulera för konsekvenserna.

Dessa herrar vilja ge människarna en bättre kristendom, men undervisa dem i själfva verket i fritänkeriets abc. De vilja rädda judebegreppet genom att förneka den där verkligt kristne guden och predika en panteistisk gud. Men panteismen har alltid varit öfvergången till ateism. De börja svärma för gud i naturen och gud i historien, men förneka i själfva verket gud i himmelen, en utom världen stående gud, en lifvets utvecklingskedja genom underverk brytande gud. De hafva förkastat den mosaiska skapelse historien eller ock försöka de att genom en allegorisk tolkning gifva dessa sagor en med de geologiska upptäckterna öfverensstämmande betydelse. De hafva föskastat gud, som talade till Moses från Sinai, som brottades med Jakob — de tro ej längre på den gud, som blifvit försonad genom sonens blod — deras gud är ett filosofiskt begrepp — de bedja visserligen ännu men utsträcka sina händer mot ett dunkelt moln, hvars konturer de ej kunna skönja. De kalla honom vid några allmänna namn: kärleken, godheten, försynen, herren — men de våga ej träda ut på öppna fältet och försvara en enda egenskap hos gud. De hamna till sist i agnosticisms allt upplösande åskådning och bekänna: vi veta ingenting om gud.

Då Lennstrand sålunda lämnat sin uppfattning om gudsbegreppets uppkomst och utveckling till dess nuvarande ståndpunkt; hvilken med all sannolikhet leder till — utilism, fortsätter han.

Dock gör jag icke alls anspråk på att kunna besvara alla frågor, att ha löst alla gåtor; jag har icke genomvandrat forskningens alla områden eller nått tankens högsta höjder. *Jag är den förste att i ödmjukhet böja mig inför alla de mysterier, som vi kanske aldrig skola kunna förklara* och jag erkänner villigt min okunnighet i mångt och mycket, men därför kan jag icke förneka hvad jag under mina forskningar funnit vara sant."

På ett annat ställe säger han: "Jag står undrande och spörjande inför naturens, världens och lifvets stora hemligheter — jag böjer mig med vördnad inför dessa stora frågor, hvilka vi ej kunna besvara — men just därför känner jag mig så upprörd, när de kristna komma med sina lillepyttegudar och säga: de där ska Ni falla ned inför och tillbedja såsom världsaltets skapare, och ledare". Vi måste börja realisera gud i världen, vi måste tillämpa honom i lifvet. Vi måste ersätta honom. Hvad världen förlorat genom förlusten af honom, måste vi gifva världen. Det tomrum, som blef när han försvann från skådebanan, måste vi fylla. Hvad de lidande, de sjuka, de elända väntade, att han skulle göra, måste vi göra. De böner, som uppstiga till honom, måste vi höra. Dessa principer, dessa tankar och gärningar äro för oss lika heliga och dyrbara som religionen varit för de gamle och att lefva det lifvet är *vår* religion, vår gudstjänst.

I tidningen "Nya sanningar" skildrar Herr A. W. Mentzer mycket intressant, i en historik om ofvannämnda föredrag.

"Det var i synnerhet de många åtalen under sommaren 1889 mot Viktor Lennstrand för hans muntliga föredrag, som väckte utilisterna till medvetande om detta. Nästan hvarhelst hr L. uppträdde och höll ett

föredrag blef han åtalad och dömd för "hädelse" och "förnekelse", men när samma föredrag utgafs i tryck, vågade man ej åtala. Därför utgafvos också en hel del af hans åtalade föredrag i tryck, mest för att visa allmänheten hur olagligt myndigheterna handlade och huru godtyckligt de uppträdde. Men då detta ej hjälpte utan myndigheterna låtsades om ingenting och fortsatte på den inslagna vägen, måste ett ordentligt fält-tåg börjas mot dem.

Föredraget "Gud", för hvilket Lennstrand blifvit dömd till 3 månaders fängelse, hade utkommit i tryck *utan att såsom skrift åtalas*. Utilistiska Samfundet beslöt då, att anordna ett offentligt möte, hvarvid detta föredrag skulle uppläsas, och uppläsningen uppdrogs åt den, som skrifver dessa rader. Det gällde här att våga någonting, om man ville vinna något. Lennstrand hade, såsom nämnts, åtalats och dömts för det *muntliga* föredraget, men det *tryckta* var ej åtaladt, ehuru det ord för ord var desamma som det muntliga. Skulle nu myndigheterna våga åtala dem, som läste upp broschyren? Åtalade de, så kunde det hända, att ej ens en "laglig" domstol skulle kunna fälla, och då finge man ett prejudikat på, att ett föredrag vore brottsligt *endast då det hölls af Lennstrand*. Åtalade de *icke*, så medgäfvos de därmed än tydligare än genom hvad som skett, då de underlätto att åtala broschyren, att föredraget *ej* var brottsligt, men då hade ju Lennstrand dömts oskyldigt.

Det var sålunda i en ganska svår ställning åklagaremakten genom en sådan offentlig uppläsning skulle komma, och än värre blef det därigenom, att jag tog fasta på den förut omtalade steijernska hädelseparagrafens uttryckliga bestämmelse, att en talare måste ha väckt *allmän förargelse* genom sin "hädelse" för att han skulle anses straffbar. Ty efter uppläsningen tillfrågade jag det af bortåt 300 personer besökta mötet, om mitt uppträdande väckt förargelse, hvartill jag erhöill ett skallande nej. Om nu ett halft dussin närvarande poliskonstaplar skulle kunnat svära på, att *de* känt sig "förargade", så torde det sålunda ha blifvit

svårt att bevisa, att "förargelsen varit allmän", något som fordras enligt den ofvan berörda hädelseparagrafen.

Att denna uppläsning, som skedde den 1 december 1889, väckte oro i det reaktionära lägret, kunde man förstå af dess press. Man tröstade sig emellertid med, att kunna tiga ihjäl saken, och "Vårt Land" tyckte, att utilisterna nu voro nödsakade att taga fram "gammal skåpmat". Meningen med uppläsningen låtsades den ej förstå, och till samma rol inskränkte sig åklagaremakten, ty det enda bevis på uppmärksamhet jag från dess sida rönt var, att två detektivkonstaplar dagen därpå infunno sig i det ämbetsverk, där jag tjänstgjorde, för att göra sig närmare underrättade om min obetydliga person. Något åtal kom sålunda ej i fråga, utan tvifvel därför att allt var på förhand så planerat, att åklagaremakten insåg, att ett sådant steg endast skulle än ytterligare skadat dess anseende.

Men om de trodde, att striden därmed var uppgifven, så hade de grundligt misstagit sig.

Var föredraget "Gud" brottsligt när det muntligen hölls af Lennstrand — och det hade ju alla instanserna från och med häradsrätterna till och med högsta domstolen förklarat, då de därför "pröfvat rättvist" döma honom till 3 månaders fängelse — så *var* ju också samma föredrag i tryck brottsligt, och då hade åklagaremakten gjort sig skyldig till en svår förseelse genom att ej åtala broschyren samt polismyndigheten i Stockholm försummat att göra sin plikt, då den ej åtalade den, som offentligen uppläste samma föredrag ur den tryckta broschyren. Här hade sålunda på ena eller andra hållet begåtts — låt oss för tillfället ej säga — ett brott, men väl en stor inkonsekvens, som var af största betydelse för yttrandefriheten. Och kunde man endast öppna allmänhetens ögon för detta faktum, så hade därmed mycket vunnits.

För detta ändamål vände sig Utilistiska samfundets komiterade till den högsta åklagaremakten, justitiekanslersämbetet, med en anhållan att den omtalade broschyren "Gud", hvaraf ett exemplar bifogades, måtte på dess föranstaltande åtalas, enär den ord för ord in-

nehöll samma föredrag, för hvilket Lennstrand höll på att aftjäna 3 månaders fängelsestraff.

Att justitiekanslern genom denna anmälan skulle komma i en svår dilemma är tydligt. Låt han åtala broschyren, så erkände han därmed, att ingen mer eller mindre än justieministern eller hans ombud gjort sig skyldig till en oförlätlig blunder genom att ej åtala en brottslig skrift. Underlät han däremot att åtala broschyren, så medgaf han därmed, att det föredrag, för hvilket Lennstrand dömts, *ej* var brottsligt. Och i hvilketdera fallet som helst måste han konstatera partiskheten och inkonsekvensen hos myndigheterna eller med andra ord genom ett officiellt utslag visa hvad vi redan förut påpekat, nämligen att laglöshet och godtycke var rådande från myndigheternas sida.

Denna gång redde han sig dock någorlunda bra från den obehagliga affären, i det han förklarade, att broschyren hade varit ute i tryck under mer än 6 månader och därför ej enligt lag kunde åtalas. Detta hade emellertid Utilistiska samfundet förutsatt och angifvelsen var sålunda endast att betrakta som en förpostfäktning. Men hetare skulle det bli för honom.

På uppdrag af Utilistiska samfundet reste den, som skrifver dessa rader, under påsken 1890 upp till Roslagen för att på samma ställe, Uppskeddika, där Lennstrand höll sitt föredrag om "Gud", då han åtalades, uppläsa det samma inför samma publik, och på det att länsman Melin, som åtalat Lennstrand, och kyrkoherde Petersson, som föranstaltat åtalet, ej skulle vara i okunnighet om det gräsliga brott jag ämnade begå, sände jag hvar och en af dem i förväg ett visitkort, hvarå jag underrättade dem om, hvad som skulle komma, samt inbjöd dem i vänliga ordalag att närvara vid mötet.

Denna gång måtte de emellertid ha insett, att det ej skulle gå så lätt för sig att arrangera ett åtal, eller åtminstone att det ej skulle bli så lätt att få ett fällande utslag, och därför underlät både den åklagande länsmannen och den angifvande kyrkoherden att infinna sig, än mindre att åtala för uppläsningen.

Härigenom var emellertid så till fullo bevisadt den rena olagligheten och partiskheten från myndigheternas sida, att yttrandefrihetens vänner ej kunde begära det bättre. Länsman Melin hade på angivelse af kyrkoherden i församlingen åtalat Lennstrand för ett föredrag. Denna hade också af alla instanser blifvit dömd här för. Men så kommer föredraget ut i tryck; det åtalas ej, men på anmälan af Utilistiska Samfundet förklarar först justitiekanslern att det ej kan åtalas, emedan anmälan kommit för sent, och sedan förklarar justitieombudsmannen, att myndigheterna gjort rätt i att ej åtala det tryckta föredraget, d. v. s. att det *ej* var brottsligt. Och så till sist, — men därför ej sämst — när *samma föredrag upprepas på samma ställe*, finner sig hvarken allmänna åklagaren eller den förut så nitiske angifvaren — prästen — föranlåten att ingripa!

Reflexionerna göra sig här om någonstädes själfva.

Men saken var den, att här ställdes "juristeri mot juristeri", som Vårt Land helt naivt i sin förbittring uttryckte sig, eller med andra ord, att vi med lagen slog myndigheterna på fingrarna och tvingade dem att själfva erkänna, att de förut öfverskridit lagens gränser och öfvat våld.

Det medgifves nu gärna, att det var högst fatalt att inför världen nödgas afgifva en sådan bekännelse, och vi förstå så innerligt väl hur det skulle svida i skinnet på vår "oväldiga" domarekår och dito åklagarmakt."

Vi vilja ur ett referat i Roslagsbladet för den 19 Sept. 1889, citera något om rättegången med Lennstrand, om ofvan nämnda föredrag.

Rättegången, som hölls inför Frösåkers ting, var det 5:te i ordningen, som Lennstrand stod åtalad för sin fritänkareagitation.

Allmänna åklagare var kronolänsman Mellin, och då målet påropades framträdde svaranden Lennstrand med bibeln under armen och instälde sig vid dombordet.

På domarens uppmaning uppläste åklagaren anklagelsepunkterna, dessa voro, om vi ej missminna oss, 7 eller 8 till antalet, på hvilka åklagaren stödde sina påståenden att svaranden i sitt föredrag i Uppskedika midsommardagen "hädat gud och lastat hans heliga ord". De viktigaste af dessa punkter voro:

- 1) att svaranden sagt, att kristendomens gudar vöro mänskliga produkter, skapade af människor;
- 2) att svaranden påstått, att han afskydde gamla testamentets gud, som befalde mord, lika mycket som de kristne afsky djefvulen;
- 3) att han påstått, att Jesus ej var gud och att Jesus sagt åtskilligt, som stälde honom under våra anspråk på moralisk och intellektuel förträfflighet;
- 4) att svaranden kallat den Helige Ande tveotalig;
- 5) att svaranden kallat de gudar, som de kristna skapat efter sitt eget beläte, för lillepyttegudar;
- 6) att svaranden kallat Jesu korsfästelse för ett af de största brott, som blifvit begångna;
- 7) att svaranden uppmanat sina åhörare att ej jämrande utsträcka sina händer till en död frälsare på korset utan själf hjälpa sig och hvarandra.

Den 8:de punkten var att svaranden sagt, att den som försöker lefva på guds försyn är förlorad och kommes att svälta ihjäl.

Då Lennstrand i en allmän församling uttalat sådana meningar, hade han åstadkommit allmän förargelse och yrkade åklagaren, att L. därför måtte ådömas det strängaste straff lagen tillåter, detta så mycket mer som svaranden 3 gånger förut blifvit dömd till fängelse och bort inse, att hans åsikter ej äro riktiga.

Lennstrand fick därefter ordet och bemötte åklagaren punkt för punkt.

Han anklagades för att hafva hädat gud. Men en af vårt lands förnämste rättslärde, professor Hagströmer, hade sagt, att endast den hädar gud, som hånar, yttrar för-

akt eller förlöjligar *det högsta väsendet*. Men om det högsta väsendet hade svaranden aldrig sagt något.

Hvad han talat om var judendomens och kristendomens gudar. Och det vore ej hädelse mot gud att säga, att dessa gudar voro skapade af människor. Så t. ex. hade ju Jesus blifvit gud år 325 på kyrkomötet i Nicea och den heliga ande år 381 på kyrkomötet i Konstantinopel.

När han sade, *att han* afskydde gamla testamentets gud, som befalde mord, lika mycket som de kristna afsky djefvulen, kunde ej heller det vara hädelse mot gud, ty den gud, som befalde mord kan enligt svarandens mening, ej vara det högsta vi kunna tänka oss.

Till bevis för att Jesus ej var fullkomlig, androg svaranden Marci 4: 11, 12, där Jesus sade sig tala i liknelser för att de som hörde honom *ej* måtte förstå honom, omvända sig och varda saliga.

Domaren invände här att meningen nog ej kunde vara denna, utan L:s tolkning berodde på någon felaktig öfversättning.

L. uppläste då de båda bibelverserna och förklarade att de äro lika öfversatta i alla biblar, ända från 1600-talets bibelupplagor till bibelkomisionens nyaste öfversättning och att denna Jesu utsago äfven förekommer på ett par tre andra ställen i evangelierna. Lennstrand visste väl, hur prästerna söka förklara detta ställe, men deras förklaring är ingen förklaring utan en bortförklaring. Lennstrand ville läsa som det stod och kunde väl alldrig tro att detta skulle anses orätt eller straffvärdt.

Den helige ande ansåg också svaranden vara tveotalig, då han inspirerat så mycket motsägelser, som finns i bibeln.

Åklagaren genmålte härpå, att när de kristna anse bibels gudar vara det högsta väsendet, borde svaranden straffas, då han ibland kristna uppträdt mot deras gudar, och kallat dem lillepyttegudar.

Lennstrand svarade härpå, att det ej vore mera hädelse mot gud, då han förnekade kristendomens gudar, än det vore då en kristen missionär förnekade de gudar, som hedningarna anse vara det högsta väsendet. Om han borde straffas, därför att staten stadgar straff för uttalanden om kristendomen, så hade åklagaren därmed medgifvit, att det var rätt af judarne att korsfästa Jesus, då han uppträdde mot judarnes religion, eller att det var rätt af romarne att halshugga och bränna de första kristne, som uppträdde mot Roms gudar, eller att hedningarna göra rätt, då de taga lifvet af de kristna missionärerna.

Vidare förnekade svaranden att allmän förargelse åstadkommits. Tvärtom hade de flesta yttrat sitt erkännande och bifall åt hvad som sagts, äfven om en och annan känt sig sårad.

Åklagaren frågade då, hvad Lennstrand menade med "en och annan".

Härpå svarade L., att det ju var naturligt att personer, som från barndomen fått lära sig att de kristna historierna voro sanna, och sedan aldrig forskat eller studerat, utan trott hvad prästerna sagt, skulle bli bedröfvade och nedstämda, när de nu fingo höra, att hvad de hittills hållit kärt och dyrbart ej var sant.

Åklagaren vidhöll sitt ansvarsyrkande, hvilket af svaranden bestriddes.

Domen, som afkunnades, blef *sex månaders fängelse*, men blef i de högre instanserna reducerad till 3 månader.

Socialdemokrater mot utilister.

På Lennstrands tid förföljdes äfven utilister, af bland andra, de socialdemokratiska ledarne. Dessa menade, att intresset för den sociala kampen skulle minskas, om arbetarna sysslade med religionsfrågor.

Det är betecknande hur just i våra dagar efter 17 års tid, socialdemokraterna kommit i konflikt med just dessa, förr af dem så omhuldade "läsarne", hvilka nu bildat ett eget parti, de s. k. gulingarnas.

Det har besannats hvad Lennstrand sade då, att, tro icke ni ha något att vänta af dessa människor, som hvarje söndag fylla dessa hundratals kyrkor och kapell i vårt land och hvilka ha till sitt förfogande tusentals predikanter och millioner kronor.

Som sagt förföljelsen började med att Aug. Palm 17 Okt. 1890 utlyste ett möte där han ville visa att "Utilisterna ej äro klokare än de religiösa fantasterna". Det slog illa ut för Herr Palm den gången, enär en resolution, som Herr Hellborg föreslog antogs af öfver 200 emot 31 röster. Den lydde:

"Mötet uttalar, som sin mening, att den utilistiska rörelsens icke blott är behöflig utan äfven nödvändig för folkets lyftande och inscende af sin makt att kunna lyckligt lösa de sociala spörsmål och beklagar, att bland främåtsträfvandets förkämpar finnes sådana, som kortsynt nog förneka detta".

I en artikel i "Fritänkaren" för 1 Nov. s. år, häfdar äfven Lennstrand, att den utilistiska världsåskådningen är motsatsen till den *verkligt* kristna, i följande: "Så länge människorna tro, att gud sörjer för dem, kunna inga verkliga reformer genomdrivas i sociala frågor. Så länge människorna tro, att nöd, lidande, slafveri och förtryck finnas, därför att gud vill att det skall så vara, eller att de som här hungra och frysa, därför skola få ersättning i ett himmelskt lif efter döden, kunna icke några verkliga reformer genomdrivas. Ej håller så länge de tro, att de ingenting förmå af sig själfva, om de tro, att den öfverhet som är, är af gud och den som sätter sig emot denna, sätter sig emot

guds skickelse, om de tro, att Jesus är världens frälsare, om de tro, att bibeln är en gudomlig inspirerad bok, som ej får kritiseras och att presterna och predikanterna äro de enda som veta hur det bör vara. Så länge människorna tro, att "*det världsliga*" är synd, kunna inga verkliga sociala reformer genomdrivas. Med andra ord: så länge människorna äro förblindade, förslappade, bundna, fördummade i den kristna världsåskådningen, kunna ej några verkliga sociala reformer genomdrivas.

För att åstadkomma sådana, måste all vantro förkastas och människorna få klart för sig, att de själfva skola uträtta det de trott de öfvernaturliga makterna om; att de själfva måste blifva världens frälsare; att öfverheten ej är af gud; att arbeten i nationalekonomi och andra världsliga vetenskaper äro bättre än bibeln och att presterna och predikanterna icke begripa, eller vilja begripa tidens stora viktiga frågor.

Men *detta* är just den utilitistiska världsåskådningen, och innan den verkligen genomträngt massorna och blifvit en lefvande tro, en sann öfvertygelse, kunna nog tal hållas, löften gifvas, hurrarop höjas, men till handling, till arbete för bättre förhållanden och omdaning af systemet skrider ej folket förr än det börjar inse att det hittills blifvit bedraget och nu själf måste handla.

Vidare säger han uti ett föredrag hållet å Mosebacke salong den 2 Nov. 1890:

Vi utilister vilja utföra detta nödvändiga förberedelsearbete. Vi angripa den kristna religionen, hvilken är det stora klippblock, som ligger för framtidens port. Denna religion måste skaffas undan, innan vi kunna komma in i detta nya bättre samhälle, hvars konturer vi redan skönja här i skuggornas land. Vi vilja få ut människorna ur kyrkorna, ur bönhusen och få dem med bland denna skara, som kämpar för bättre förhållanden i vårt lif. Vi vilja få dessa människor att sluta med de *kristna* sångerna och få dem i stället att sjunga de nya sånger, som tala om våra önskingar, vår längtan, vårt hopp och som lofva oss seger omsider.

Se t. ex. på Frankrike. Var ej kristendomen där en af de viktigaste orsakerna till den stora revolutionen? Blef ej plats lämnad åt förnuftet, först sedan tron blifvit tillintetgjord, och vardt ej forskningen fri, först sedan hierarkins makt brutits ned? Jag går nu, säger L., att närmare granska de invändningar socialisterna den sista tiden gjort mot friänkare rörelsen.

Hvad som synnerligen tycks ha väckt deras misshag är mina s. k. bibelförklaringar. Herr Palm sade vid ett möte, att det "endast är dårar och idioter, som sysselsätta sig med bibeln". Och Herr Branting sade i sitt föredrag härstädes för 8 dagar sedan, att "spridandet af verklig upplysning är ett säkrare och motärfall mera garanterande sätt att få religionen att dö ut än alla andra kristliga bibelförklaringar".

Herr Palms yttrande bevisar, att han alldeles lämnar ur sigte, för hvilket ändamål vi sysselsätta oss med bibeln. Vi göra det därför att få bort folkets tro på bibeln. Vi kritisera bibeln. Vi uppvisa motsägelserna i den. Vi visa, att t. ex. evangeliernas berättelser ej ha något historiskt värde, utan endast äro legender och myter, som ha sin motsvarighet inom andra religioner. Vi visa, huru dessa sagor uppstått. Och vi tro att denna sida af vår verksamhet ej är den minst viktiga. Ty bibeln är ännu vår mest spridda bok. Vi finner den öfverallt: på sjukhusen, i fängelsecellerna, i järnvägsstationernas väntsalar, i skolorna. Det är icke värdt att några tusen fritänkare säga, att de ej längre tro på bibeln — den ligger ännu kvar i hemmen och den lämnar texterna för tiotusen predikningar om söndagarna och för tusen betraktelser i söndagsskolorna.

Om de äro idioter och dårar, som sysselsätta sig med bibeln för att vederlägga den, — då äro också de dårar och idioter som arbete på att få bort de rådande sociala missförhållandena. Men äfven om Herr Palm ej förmår uppfatta betydelsen af dessa bibelkritiska föreläsningar, hade man dock väntat att en man med redaktör Brantings intelligens ej skulle ha ställt sig fientlig mot dem. "Spridande af verklig upplysning", säger han. Innebära då ej mina s. k. bibelförklaringar spridande af verklig kunskap? Eller då jag söker förklara det föregifna öfvernaturligas naturliga uppkomst? Då jag uppvisar att dessa gamla underverkshistorier endast äro mytologiska legender utan historisk sanning? Är det ej verklig kunskap som meddelas, då jag från en afgjordt naturvetenskapligt materialistisk synpunkt uppvisar det osanna, det falska, det grundlösa i kristendomens lära, i kyrkans tro? Jag kan sannerligen ej förstå, hvad Herr Branting då menar med "verklig kunskap".

Och hvad påståendet beträffar, "att allt tal om, för och emot religionen faller bort, så fort ett samhälle kommit till stånd, som skänker en god tillvaro åt alla," — vittnar detta påstående om en psykologisk kortsynhet, som jag funnit mycket vanlig hos socialismens kämpar.* Om det är fråga om *hvilka* yttre omständigheter, som i synnerhet äro ägnade att skapa fritänkare, så är det visst icke de lyckliga och goda förhållandena, utan de svåra och bittra. Det är ej i lyckans solskensdagar människorna få svårt att tro på gud, utan det är i missträkningsnarnas, nödens och lidandets stunder. Det är sorgen, som öppnar ögonen och det är de

* Dessa uttalanden gjordes af Lennstrand för öfver sjutton år sedan, gälla de icke äfven i dag?

stora frågorna, utan att man kan hindra det, ställa sig fram för oss och kräva svar.

Må man sörja för, säger "General" Booth, att ett samhälle kommer till stånd, som ger en god tillvaro åt alla, och kristendomen skall vinna därpå, den religiösa tron skall få flera anhängare. Branting säger: "att tal för och emot religion kommer bort". Hvilken skola vi nu tro?

Jag fruktar för att fördummelseagitationen *då* kommer att ta större fart än någonsin och man skall ropa i gathörnen: upp människor, och prisa gud för hvad han gifvit er!

Några af socialismens kämpar i vårt land anse att socialisterna såsom sådana borde förklara kristendomen krig, men Herr Branting m. fl. anse, att socialisterna böra låta religionen vara en privatsak. Och skälet härtill är rent praktiskt. "Låt oss ej", sade hr Branting, "stöta ifrån oss en mängd personer, hvilka ännu tänka efter de mot förgångna kulturstadier svarande religiösa formlerna, men som det oaktadt kunna politiskt bli vårt parti till nytta".

Mot ett sådant skäl hafva vi alls ingenting att anmärka, säger Lennstrand. Vi utilister hafva aldrig heller fordrat, att socialisterna skulle upptaga ateismen på sitt program. Ehuru vi svårligen tro, att socialismen skall få någon verklig valuta för sitt galanteri med kristendomen. Vi tro att socialdemokratien begär en halffhet då den på detta sätt försöker få de kristna sekterna i släptåg. Vi frukta, att om den röda fanan på detta sättet söker kompromissa med korset, följden kan bli att korset kommer att gå nya segrar till mötes och att den tid, då den röda fanan svajar där det kristna korset nu står, är långt aflägsen och att den tiden kunde komma fortare.

För öfrigt, stå vi icke på samma sida? Äro icke våra ansigten vända mot samma håll? Hänföras vi ej af samma förhoppningar? Känna vi oss någondera hemma här bland våld och hårdhet, bland missförhållande och nöd? Äro vi icke barn af samma tro? Äro vi icke medborgare af samma tillkommande rike? Kämpa vi ej för samma mål?

Den 9 Nov. 1890 utlyste Socialdemokratiska förb. ett stort folkmöte, som hölls å Mosebacke salong och hvarvid omkring 1200 personer voro närvarande. Lennstrand var inbjuden, och där kämpades nu väldeliga å ömse sidor. Hr Branting m. fl. framhöll sina här förut relaterade åsikter, betonande, att religionen ej har någon bestämmande betydelse i det mänskliga lifvet. Vetenskaplig upplysning skall till sist ta bort det ringa inflytande den möjligen ännu kan ha.

Lennstrand och hans meningsfränder påvisade med statistiska siffror huru många kyrkor, kapell, och bönehus det fanns, huru många präster, kolportörer och

missionärer det finnes i vårt land, hur många millioner kronor, som utgifves för deras underhåll och slutligen hur en kvarts million barn gå i kristna söndagsskolor. Hvad som där inhämtas för visdom känna alla till.

"När man själf blifvit fritänkare, blef man också lätt likgiltig för religionen. Man vill knappt höra talas om den mer, utan sysselsätter sig hellre med praktiska frågor.

Tillfölje af denna intresselöshet för religionen fick man ock en alltför ringa tanke om dess inflytande och makt, därför när en talare stiger upp och säger att religionen nu blifvit en bagatell utan betydelse och hvilken af sig själf skall försvinna, applåderar man honom, som om han sagt en stor sanning.

Skulle socialdemokraterna här i dag fatta en resolution mot vår rörelse, betyder det alls ingenting för verksamheten. Vi ha börjat, utan att bry oss om protesterna från de kristna, vi få väl ej håller fästa oss vid dessa herrar som spela radikala men ej inse nödvändigheten af att kraftigt bekämpa den kristna fördummelsen.

Hvad skall en eftervärld säga om detta futtiga käbbel? Ha vi ej annat att göra än ligga i lufven på hvarandra? Hvarför vända vi vapnen mot hvarandra och ej mot våra gemensamma mäktiga fiender?"

Efter detta L:s anförande följde starka applåder.

Tvåne resolutionsförslag förelåg.

Det från socialdemokratiskt håll lydde:

Mötet förklarar i öfverensstämmelse med det socialdemokratiska programmets anda och mening att staten har ovillkorligen skyldighet att sörja för att dess medborgare erhålla vetenskaplig upplysning, men där- emot icke bör ha rätt att vare sig gynna eller mot- arbeta någon viss mening i eller om religionen, utan bör denna vara hvarje människas ensak.

Mötet, som håller före, att spridandet af vetenskaplig upplysning är det säkraste medel mot både religiös och annan vidskepelse, finner en ensidig irreligiös propaganda visserligen för ögonblicket förklarlig som motvikt emot den ensidiga kristna sekterismen,

men räknar på att arbetareklassen skall afvisa möjliga försök att skrufva upp sådana frågor till program för en politisk folkrörelse. En sådan bör fastmer i våra dagar klart och medvetet ställa främst massornas sociala och ekonomiska fordringar, hvilka mynna ut i kapitalismens afskaffande och införandet af det socialistiska samhället.

Det utilistiska resolutionsförslaget:

Med tanke på den energiska, vidtomfattande verksamhet de väldiga kristna organisationerna genom föredrag, skrifter, tidningar och söndagsskolor bedrifva för att hålla de djupa lagren af vårt folk kvar i religiös fördummelse och politisk försoffning; och då en naturvetenskapligt-materialistisk världsåskådning är nödvändig som grund för ett nytt bättre samhälle, där alla människors rättigheter varda erkända; men då religionens fördomar, äfven om de ha sin kulturhistoriska förklaring, dock ej kunna utrotas ur människornas sinnen allenast genom sociala revolutioner och förändringar i de yttre samhällsförhållandena, utan måste bekämpas genom en allvarlig, vetenskaplig propaganda och genom en rationell skolundervisning; och då det socialdemokratiska partiet ej upptager bekämpandet af religionen på sitt program och efter partidagen i Halle tycks tendera till indifferent ställning till religionsfrågan; förklarar mötet, att en särskild fritänkarörelse är af behovet påkallad och nödvändig för vårt folks frigörelse från religiös vidskepelse och fanatism och att en sådan rörelse långt ifrån att skada den socialdemokratiska arbetarörelsen tvärtom måste främja den och bereda mark för den.

Vid voteringen segrade den socialdemokratiska resolutionen med 251 röster mot 125 som tillföll den utilistiska.

Så gick det till för 17 år sedan. Och än i dag har det visat sig fåfängt att få de kristna under de röda fanorna, utan det är nog först sedan de blifvit frigjorda från vidskepelsen som de verkligen ta itu med att förändra jämmerdalen till ett paradys där alla kan känna sig lyckliga.

Vi ha nu sökt att visa Lennstrands radikala ståndpunkt såväl hvad gudsbegreppet angår, som hans åsikt i den sociala frågan. Vi skola framdeles visa hans tankar om lifvet efter detta, om allmänna rösträtten, om repuliken, om dödsstraffet m. m.

Till Viktor E. Lennstrands minne.

*Jag mins en tid då längtan
Bland frisindt folk var stor.
Hur stilla denna trängtan
Bland folket som ej tror?
Då kom en man från norden,
Och Lennstrand var hans namn,
Han talte kärleksorden,
Tog alla i sin famn.*

*Ja Lennstrand var en hjelte
Fastän han ej var »smord».
Han drog ej svärd från bälte,
Ty vapnet — det var ord,
Men ord som hördes klinga
Utöfver vida värld,
Som frid och tröst bibringa,
— Det kan ej ske med svärd!*

*Inom hans höga panna
 Flög stora tankar kring.
 Han talte ord så sanna,
 Om människor och ting.
 Om nyttiga ni blifva,
 Så var alltid hans ord,
 Kan ni hvarandra gifva
 Stor lycka på vår jord.*

*För rösträtt, menskovärde
 Han kämpat som en man.
 Mot vantro, lögn han närde
 Ett hat som ingen ann'.
 Och starka vi oss kände
 Mot biskop och mot präst,
 Då L. sin både spände
 Och blicken på dem fäst.*

*Ej vänner låt oss glömma
 Den man som för oss stred.
 Fast nu i jordens gömma
 Dock här för oss han led.
 Ej får hans tankar hvila,
 Ty i och genom oss
 Skall Utilismen ila
 Tills glädje, lycka nås.*

Åberg.



På Frihetsförbundets förlag finnes:

- N:o 1. **Förnuftets Tidevarf** af Thomas Paine, i 8 häften å
25 öre, Kr. 2: —.
- D:o d:o inbunden i snygg blå klotpärm
Kr. 3: —, netto Kr. 2: 30
- „ 2. **Hvad är hädelse?** af O. Ljungdahl, 25 öre.
- „ 3. **Hvad är religion?** af Rob. Ingersoll, 25 öre.
- „ 4. **Djävulens historia** af Helene Ugland, 25 öre.
- „ 5. **Bibeln mot bibeln** af A. W. Å., 25 öre.
- „ 6. **Sanningar om Lennstrand** af Frihetsförb. Red. kom-
mite, 25 öre.
- „ 7. **Jesu ofvernaturliga födelse** af C. Schröder, 50 öre.
- „ 8. 3: årg. **"Nya Sanningar"**, illustrerad, brutto Kr. 7:50
netto Kr. 4:50.
- „ 9. **"Framtidsvinkar"** af Hj. Strömer, netto Kr. 2: —.
- „ 10. **En naturforskarens trosbekännelse** d:o, netto 60 öre.
- „ 11. Ingersolls **"Fria tankar"**, 2 delar, netto Kr. 4: —.

För allt som ej står angifvet nettopriser lämnas 30% i pro-
vision till återförsäljare.

Rekvisitioner ställas till

A. W. ÅBERG

89 Regeringsgatan, 2 tr. ö. g.

STOCKHOLM

Allm. Tel. 19017.